

УДК [(334.716:67):330.341.1

Т. Є. Воронкова,
к. е. н., професор,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ
М. О. Васильєва,
магістр,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

T. Voronkova,
Doctor of Economics, professor, of Kyiv
M. Vasylieva,
Magister, Kyiv National University of Technologies and Design

INCREASE OF EFFICIENCY OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES OF LIGHT INDUSTRY

У статті визначено поняття ефективності інноваційної діяльності підприємства та основні чинники впливу на неї (економічні, політико-правові та організаційно-управлінські). Вказано, яким чином ці фактори можуть здійснювати вплив на рівень ефективності інноваційної діяльності організації. Також виявлено та проаналізовано види ефектів, що виникають у ході реалізації інновацій. До таких ефектів належать економічний, соціальний, науково-технічний, ресурсний та виробничий. З огляду на особливості оцінки інноваційної діяльності підприємств запропоновано структуру та рівні інноваційного потенціалу організації, яка даватиме змогу вищому менеджменту розробляти оптимальні інноваційні стратегії. На основі проаналізованих підходів, факторів та структур потенціалу можна зробити висновки про основні шляхи вдосконалення інноваційного процесу на підприємстві.

The paper defines the concept of the innovation of the company and the factors that influence it (economic, political, legal, organizational and managerial). Specified how these factors can exert influence on the level of the innovation component of the organization. Also detected and analyzed types of effects that arise during the implementation of innovations. These effects include economic, social, technological, and environmental resources. Based on the evaluation of the features of innovative activity assessment proposed a structure and level of innovative capacity, which help you to give senior management to develop the best innovative strategies. Based on the analyzed approaches, factors and potential structures can be drawn about the main ways of improving the innovation process in the enterprise.

Ключові слова: ефективність інноваційної діяльності, інноваційний потенціал, інноваційна політика, ефект інновацій, структура інноваційного потенціалу.

Key words: the effectiveness of innovation, innovation potential, innovation policy, the effect of innovation, structure innovation potential.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Багато українських експертів признають, що головною причиною гальмування інноваційного розвитку в країні є дефіцит фінансових ресурсів. Але при цьому вони майже зовсім не звертають уваги на спад платоспроможного попиту на науково-технічну продукцію з боку держави та підприємницького сектору, погіршення якісних характеристик наукових кадрів і матеріально-технічної бази досліджень, та інші, не менш важливі причини.

Основним чинником розвитку економічних систем у сучасних умовах є інновації, тому для національної економіки залишається важливим завданням — розвиток внутрішніх процесів на інноваційній основі. Наявність інноваційної складової у виробництві підвищить конкурентоспроможність конкретної фірми і економіки в цілому, а також обсяги виробництва та експорту. Водночас від інноваційного економічного розвитку залежить роль і місце країни у світовій економічній системі, стабільність і рівень розвитку національної економіки на цьому етапі і в майбутньому.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні засади дослідження інноваційної діяльності були розроблені у працях не тільки Й. Шумпетера, а й інших відомих вчених, наприклад: Н. Краснокутська, С. Покропивний, Р. Фатхутдінов, Є. Лісна, Янковець В.Ю., Харін А.А., Коленський Л.И., Кундсева Г.А., Вініченко І.І. Однак чимало питань удосконалення організаційно-економічного механізму активізації інноваційної діяльності підприємств потребують додаткового дослідження.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз факторів впливу на підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств. У процесі дослідження було використано такі методи: структура потенціалу та оптимальних факторів для потенціалу інновації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У середині ХХ століття відбулась [1] інформаційна революція, в той час різко змінились критерії до товарного виробництва та послуг. Всіх детально цікавило, що об'єднують поняття "інформація", "науковий потенціал", "інтелектуальний потенціал", "ноу-хау" та ін. Вклад знань у розвиток економіки цінується більше за внески фінансового капіталу, персональних трудовитрат, землі, а самі знання придбали вирішальне значення у створенні конкурентоспроможної економіки.

Для ефективності інновацій у економічному розвитку, необхідно розвивати:

- багатство науки,
- розширення виробничо-технічної потужності,
- підвищення якості освітньої системи.

Україна направлена на активний розвиток економіки та враховує всі ефекти інновацій. У зв'язку з цим система управління має бути:

— рефлексивною, тобто базуватися на здатності прогнозувати наслідки реалізації прийнятих рішень і на цієї основі коригувати управлінські дії з урахуванням ситуації, що склалася;

— багатоваріантною і нелінійною;

— ситуаційною, щоб порівнювати управлінські дії зі станом і тенденціями розвитку соціально-економічного середовища на момент прийняття рішень;

— самоорганізуючою, тобто система управління повинна змінюватися, щоб відповідати вимогам оновленого суспільства [2].

Існують твердження з приводу пріоритетності державної ролі та галузевої науки у забезпеченні та регулюванні розвитку у інновації. Основними шляхами нашої політики інноваційного розвитку на сучасному етапі мають стати:

— розкриття головних напрямів інноваційного прориву на основі комплексного аналізу світових тенденцій, технологічного передбачення й ретельного аналізу наявного інноваційного потенціалу підприємств;

— забезпечення сприятливих умов для технологічної модернізації виробничої бази підприємств, підвищення інноваційної сприятливості та інвестиційної привабливості виробництва;

— прийняття концепції партнерства держави, наукового співтовариства в досягненні параметрів державних галузевих програм і проектів формування внутрішнього ринку споживання продовольства й експертного потенціалу наукоємної продукції;

— створення дієвої інфраструктури генерації наукових знань і здійснення інноваційних процесів, спрямованої на формування ринку наукоємної продукції відповідно до попиту споживачів;

— підвищення ролі регіонів у розвитку інноваційних процесів, методів сприяння інноваціям.

Для рішення завдань ефективного регулювання інноваційним потенціалом підприємств одним із найбільш перспективних є синергетичний підхід до управління складними системами, який акцентує увагу на узгодженні взаємодії частин при утворенні структури як єдиного цілого.

Ефективне функціонування та розвиток підприємства великою мірою залежать від досконалості його внутрішнього середовища, яка забезпечується взаємною відповідністю системи внутрішніх елементів та їх раціональною взаємодією, заснованою на принципі динамічної рівноваги, який передбачає рух вперед, заснований на постійному вдосконаленні ключових елементів організації і приведенні у відповідність до них інших. Це формує виробничо-технічний потенціал організації, забезпечує її здатність стабільно функціонувати в межах і обраної стратегії, незважаючи на зміни у зовнішньому середовищі.

Якісне вдосконалення виробничого процесу на новій техніко-технологічній основі розглядається як важливий фактор розвитку виробництва. З цією метою необхідно створити відповідну систему стимулів для розвитку інновацій як необхідної складової удосконалення виробництва підприємств. Це пов'язано з тим, що такі стимули певною мірою впливають на підвищення техніко-економічного рівня виробництва і можуть поєднати поточні цілі підприємств галузі зі стратегічними [3].

Виробничо-технічний потенціал підприємства, як відомо, — це здатність до стабільної виробничої діяльності в межах обраної стратегії за умов складного і мінливого зовнішнього середовища.

Від виробничо-технічного потенціалу залежить розвиток підприємства і його підрозділів, а також всіх елементів виробничо-господарської системи. В нашому випадку підприємство стикається із значними труднощами при зміні цих умов. Причиною є інертність елементів внутрішнього середовища підприємства, небажання вищого керівництва ризикувати. Значно легше здійснювати поступові організаційні зміни, часткову модернізацію обладнання і технології, модифікацію продукції, ніж зважитися на радикальну перебудову виробництва задля піонерного освоєння нової продукції чи впровадження нових організаційно-економічних рішень. Небажання вищого менеджменту підприємства брати на себе відповідальність за ризиковані інноваційні рішення, перешкоди на шляху інновацій спричиняють відставання у темпах і термінах змін, ослаблення конкурентних позицій фірми, втрату нею частки ринку. Мова йде про її інноваційний потенціал.

Інноваційний потенціал залежить від параметрів організаційних структур менеджменту, професійно-квалі-

Таблиця 1. Структура та рівень інноваційного потенціалу організації

Елементи організаційного механізму	Інноваційний потенціал	
	Низький	Високий
1	2	3
Організаційна структура	Лінійна, лінійно-функціональна	Лінійно-функціональна з елементами програмно-цільових організаційних утворень, матричні структури
Технологія	Спеціалізоване виробниче обладнання, жорстко пов'язане в єдиний потік для масового випуску продукції	Гнучкі автоматизовані і виробничі модулі, пов'язані безрейковою гнучкою транспортною системою
Виробничі та офісні приміщення	Спеціально спроектовані під певний виробничий процес, повне використання простору приміщень	Універсального типу, наявність резервних площ та можливість змінити компонування цехів і відділів
Організація праці	Індивідуальна, поопераційна	Бригадна з високим рівнем поєднання операцій і професій
Оплата праці	Індивідуальна, відрядна	Погодинно-преміальна, бригадна з використанням КТУ
Мобільність персоналу	Мінімальна, здебільшого за ієрархічною градацією	Можливість горизонтальних і вертикальних переміщень згідно з вирішуваними завданнями
Стиль управління	Авторитарний, мінімум делегування повноважень, жорсткий контроль за виконанням	Делегування повноважень, що забезпечує високий ступінь залучення персоналу до розроблення рішень; робота у команді
Система інформування персоналу	Оперативна інформація про виконання планових завдань певним підрозділом	Докладне інформування про діяльність організації в цілому, її життя, проблеми та завдання
Орієнтири роботи	Спрямованість на вирішення поточних завдань у рамках свого робочого місяця	Спрямованість на пошук як оперативних, так і довгострокових рішень, у тому числі і поза межами свого робочого місяця
	Переважають формальні стосунки	Висока корпоративна культура, довірливі стосунки у колективі

ліфікаційного складу промислово-виробничого персоналу, зовнішніх умов господарської діяльності тощо. Тому оцінювання інноваційного потенціалу є необхідною складовою процесу розроблення стратегії.

Інноваційний потенціал підприємства значною мірою визначається техніко-технологічними характеристиками виробничого устаткування, його здатністю до переналагодження, перепланування операцій тощо. Ще більше значення мають творча атмосфера співпраці, стиль управління та мотиваційні преференції працівників підприємства.

Вплив елементів організаційного механізму на структуру та рівень інноваційного потенціалу проілюстровано у таблиці 1 [4].

Лише завдяки високому інноваційному потенціалу організація може оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища, вести інноваційний пошук і здійснювати організаційні зміни. Низький же потенціал не забезпечує такої можливості; новації за цих умов вводяться рідко і лише тоді, коли фірма починає відчувати труднощі зі збутом своєї продукції. Інноваційна політика підприємства має бути результатом глибокого дослідження ринку, постійного моніторингу дій конкурентів, повинна опиратися на сучасні науково-технічні досягнення у відповідній галузі та ефективне використання інтелектуального й творчого потенціалу працівників. Це даватиме змогу вищому менеджменту розробляти оптимальні інноваційні стратегії, які формуватимуть стратегічні переваги підприємства у довгостроковій перспективі [5].

Для покращення інноваційного потенціалу та виробничої діяльності на підприємстві необхідне використання наступних факторів:

1) оптимальне використання знарядь праці — це дасть можливість більш повного завантаження виробничих потужностей, підвищення змінності роботи устаткування, зменшення часу його перебування у ремонті, максимального використання технічних параметрів устаткування;

2) скорочення часу виробництва, що представляє собою невикористані можливості зменшення періоду підготовки виробництва та освоєння нових видів продукції, скорочення тривалості виробничого циклу виробів, що випускаються, а також зменшення розмірів виробничих запасів та заділів;

3) покращення використання трудових ресурсів, які визначають можливості зростання продуктивності праці за рахунок більш повного завантаження робітників з урахуванням їхньої кваліфікації та передового досвіду, а також скорочення втрат на непродуктивних затрат робочого часу [6];

4) покращення якості продукції, що характеризують можливості подальшого покращення техніко-економічних параметрів виробів, що випускаються, збільшення питомої ваги високоякісної продукції у загальному об'ємі виробництва, скорочення браку.

Важливим у забезпеченні якості інноваційної продукції є підтримання зворотного зв'язку з ринком і авторський нагляд за продукцією. Система зворотного зв'язку має забезпечити контроль за показниками якості інноваційного виробу протягом усього терміну його експлуатації [7]. Тому особливу увагу на підприємстві треба приділити забезпеченню якості в період експлуатації (оскільки саме в цих умовах реалізуються проектні характеристики виробу), а також під час післяпродажного обслуговування інноваційної продукції, що постає на ринок.

ВИСНОВКИ

Підприємство є динамічною цілеспрямованою системою. Це означає, що для кожного підприємства можна визначити мету його існування, яку воно намагається досягти у процесі свого функціонування. Також підприємство є системою управління. Це означає, що для будь-якого підприємства можна виділити два взаємопов'язані елементи — суб'єкт управління і об'єкт управління.

Одною з характеристик є те, що підприємство — соціально-економічна система, яка є продуктом життєдіяльності суспільства, що зумовлює певну специфіку його функціонування.

Виробнича структура підприємства — комплекс цехів, бригад, інших виробничих підрозділів підприємства і форми їх взаємозв'язку. Ця структура залежить від характеру продукції, яку виробляє підприємство, рівня спеціалізації і кооперування з іншими підприємствами, технологічного процесу, виробничих потужностей. Як правило, підприємство має основні цехи, в яких безпосередньо виготовлюють продукцію, і допоміжні цехи та служби, що обслуговують та забезпечують роботу основних цехів.

Основне виробництво в залежності від технології ділиться на структури:

- Технологічно виробничу.
- Предметно-технологічну.
- Змішану.

Сучасні підприємства характеризуються великим різноманіттям використання матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних ресурсів, поєднанням багатьох видів процесів, поєднаних в єдину систему, яка має певні властивості, закономірності та зв'язки. На оптимізацію величини підприємства впливають різноманітні чинники, а саме:

- продуктивність і потужність наявних засобів праці;
- прогресивність технологічного процесу;
- поєднання виробничих процесів;
- методи організації виробничого процесу

Випуск нової продукції доповнює товарний асортимент підприємства і дає йому можливість конкурувати з продукцією інших виробників, пропонуючи споживачам більше, ніж конкуренти, як з погляду різноманітності товарів, так і з погляду способів і умов їх реалізації, а також передпродажного і післяпродажного сервісу. Варто також врахувати ті обставини, що підприємство, яке постійно здійснює технологічні і технічні зміни чи зрушення на ринках, не буде захоплене зненацька, коли існуючий товар застаріє. Якщо підприємство випускає більш-менш широку номенклатуру продукції, при цьому окремі товари перебувають на різних стадіях життєвого циклу і оновлення продукції відбувається постійно, то практично завжди буде забезпечене завантаження його виробничих потужностей і забезпечена стабільність прибутку. Більш того, виробництво різноманітних товарів дозволяє при зміні кон'юнктури споживчого попиту отримувати більш-менш стабільний прибуток по черзі за рахунок різних товарів.

Інноваційна політика підприємства повинна враховувати особливості тієї галузі, до якої воно належить. Це, у свою чергу, передбачає формування відповідної інноваційної політики для забезпечення реалізації обраної стратегії.

Тому, необхідність розроблення інноваційної політики обумовлена потребою в стратегічному управлінні інноваційною діяльністю підприємства. Маркетинговій службі за умов стрімкого науково-технічного прогресу слід своєчасно та оперативно впроваджувати новачки, що забезпечить гнучкість, маневреність підприємства, його здатність пристосуватися до мінливого оточення (технічного, організаційного, господарського, політичного, культурного та ін.). Тому інноваційна політика підприємства має передбачати послідовну цілеспрямовану комплексну інноваційну діяльність щодо зміни

будь-якого із елементів бізнесу.

Література:

1. Світове господарство та основні напрямки економічної думки на етапі інформаційно-технологічної революції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/1749102842352/politekonomiya/suchasna_tsivilizatsiya_transformatsiyi_protsezi_krayinah_svitu

2. Соловійов В.П. Конкуренція в умовах інноваційної моделі розвитку економіки / Під наук. ред. доктора економічних наук Б.А. Малицького. — К.: Фенікс, 2009. — 165 с.

3. Поліщук Н.В. Теоретичні підходи до визначення сутності інновацій / Н.В. Поліщук // Галицький економічний вісник [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/260>

4. Румик І.І. Інновації в бізнесі XXI століття [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vzuk/2008_18/tom_3/101_109.pdf

5. Трут О.О. Операційний менеджмент: підручник / О.О. Трут. — К.: Академвидав, 2013.

6. Економічний аналіз у системі стандартизації виробництва продукції підприємства / Н.В. Маєвська // Економічний аналіз. — 2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://econa.org.ua/index.php/econa/article/download/233/130>

7. Перспективи інноваційного розвитку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/table/Zhalilo21/003.htm>

References:

1. Yuhimenko, P.I. and Leonenko, P.M. (2016), "The world economy and the main directions of economic thought during the information-technology revolution", available at: http://pidruchniki.com/1749102842352/politekonomiya/suchasna_tsivilizatsiya_transformatsiyi_protsezi_krayinah_svitu (Accessed 10 Oct 2016).

2. Solovyov, V.P. (2009), Konkurentsia v umovakh innovatsijnoi modeli rozvytku ekonomiky [Competition in terms of innovation model of economic development], Feniks, Kyiv, Ukraine.

3. Polischuk, N.V. (2009), "Theoretical approaches to defining the essence of innovation", Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk, vol. 1, pp. 20—23.

4. Rumyk, I.I. (2008), "Innovation in business twenty-first century", available at: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vzuk/2008_18/tom_3/101_109.pdf (Accessed 10 Oct 2016).

5. Trut, O.O. (2013), Operatsijnyj menedzhment: pidruchnyk [Operations Management: textbook], Akademvydav, Kyiv, Ukraine.

6. Maevska, N.V. (2013), "Economic analysis system of standardization of production enterprises", Economic Analysis, available at: <http://econa.org.ua/index.php/econa/article/download/233/130> (Accessed 10 Oct 2016).

7. Zhalilo, Ya. A. (2002), "Future development of innovative Ukraine", available at: <http://old.niss.gov.ua/table/Zhalilo21/003.htm> (Accessed 10 Oct 2016).

Стаття надійшла до редакції 24.10.2016 р.